

نامه سرانجام کلام خزانہ

یک از متون کهن یاران (اهل حق)

متن مصحح و توبه آن به زبان فارسی، با مقدمه و حاشیه و تفسیرها و اصطلاحات عرفانی به هم پیوسته و یادداشت‌های زبان‌شناسی و فرهنگ گورانی

صدیق صفی‌زاد (مورثه کهن)

کتابخانه ملی و اسناد ایران

صفی زاده، صدیق، ۱۳۲۲-	سرشناسه
نامه سرانجام: کلام خزانه: یکی از متون کهن یار سان (اهل حق)؛ متن مصحح و ترجمه آن به زبان فارسی، با مقدمه و حاشیه... و فرهنگ گورانی/صدیق صفی زاده (پورهگه‌نی).	توان و نام پدیدآور
تهران: سفیر اردهال، ۱۳۹۷.	شخصات نشر
۶۶۸ ص.	موضوع
۹۷۸-۶۰۰-۳۱۳-۶۷۲-۴	شابک
نیپا	وضعیت فهرست نویسی
کتابنامه.	یادداشت
کلام خزانه: یکی از متون کهن یارسان (اهل حق).	عمود دیگر
مل حق -- عقاید	موضوع
Ahl-i Haqq - D ctrines	موضوع
مل حق -- متون قدیمی تا قرن ۱۴	موضوع
Ahl-i Haqq -- Early works to 20 th century	موضوع
اهل حق -- متون قدیمی تا قرن ۱۴	موضوع
Ahl-i Haqq -- Ira -- Kurdistan	موضوع
سرودهای اهل حق	موضوع
Ahl-i-Haqq hymns*	موضوع
BP ۳۴۱/۴/ص ۷۲ ۱۳۹۷	رده‌بندی کنگره
۲۹۷/۵۳۸۷	رده‌بندی دیویی
۵۵۲۲۲۲۳	شماره کتابشناسی ملی

نامه سرانجام کلام خزانہ

بیکان متون کهن یاران (اهل حق)

صدیق رفیع (ده بون کئے)

شابک: ۶۷۲-۴-۳۱۳-۰۰-۷۸

صفحه آرای، طراحی جلد: واحد آماده سازی نشر سفیر اردغال
چاپ و صحافی: سفیر اردغال

قیمت: ۱۰۰۰۰۰ ریال

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۷

شماره سری: ۷۱۱-۱

شمارگان: ۲۲۰ نسخه

نشانی دفتر: تهران، خیابان مفتح، خیابان سمیه، رویروی بانک ملی ایران، ساختمان ۱۱۸، واحد ۴

کدپستی: ۱۵۸۱۸-۷۴۷۱۵

تلفن مرکز پخش: ۸۸۳۱۹۳۴۲-۸۸۳۱۳۸۹۸

www.safirardehal.ir

email: safirardehal@yahoo.com

© حق چاپ: ۱۳۹۷

همه حقوق محفوظ است. هرگونه نسخه برداری، اعم از زیراکس و بازنویسی، ذخیره کامپیوتری، اقتباس کلی و جزئی (به جز اقتباس جزئی در نقد و بررسی، و اقتباس در گیومه در مستندنویسی، و مانند آنها) بدون مجوز کتبی از ناشر ممنوع و از طریق مراجع قانونی قابل پیگیری است.

فهرست مطالب و مندرجات

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۴	فهرست مطالب
۱۱	مقدمه
۱۴	بارگه بارگه
۱۵	گفتنی‌ها
۱۶	سلطان اسحاق
۲۰	کلام خزانه یا سرانجام
۲۲	بارسان
۲۴	خاندانهای بارسان
۲۸	هفتاد و دو پیر
۲۹	اوزان اشعار در بارگه بارگه
۳۰	اساس توحید در بارگه بارگه
۳۱	وحدت وجود در بارگه بارگه - سرایندگان بارگه بارگه
۳۳	شهرزور
۳۵	اسامی خاص در بارگه بارگه
۳۶	هوشنگ پیشدادی - جمشید پیشدادی
۳۷	فریدون پیشدادی
۳۸	کیفیات کیانی
۳۹	کیکاوس کیانی - کیخسرو کیانی
۴۰	آرش کمانگیر
۴۱	نوح
۴۲	عیسی - قنمان
۴۳	محمد خاتم‌النبین (ص)
۶۱ ۵۴۶	متن بارگه بارگه به گویش گوردانی

- بند ۱ - کلام پیر سلیمان سیستانی..... ۹۲
- بند ۲ - کلام پیر فاییل سمرقندی..... ۹۳
- بند ۳ - کلام پیر رکن الدین..... ۹۴
- بند ۴ - کلام پیر میکائیل دودانی..... ۹۵
- بند ۵ - کلام پیر نالی موردینی..... ۹۶
- بند ۶ - کلام پیر طاهر اصفهانی..... ۹۸
- بند ۷ - کلام پیر شمس علمدار - بند ۸ - کلام پیر کمال مامولانی..... ۹۹
- بند ۹ - کلام پیر راستگوی قره داغی..... ۱۰۰
- بند ۱۰ - کلام پیر قی شاموئی..... ۱۰۱
- بند ۱۱ - کلام - حیدر استانی..... ۱۰۲
- بند ۱۲ - کلام پیر نالامی - بند ۱۳ - کلام پیر احمد لرستانی..... ۱۰۳
- بند ۱۴ - کلام - حاج الدین فارس..... ۱۰۴
- بند ۱۵ - کلام پیر حسین کاشانی..... ۱۰۵
- بند ۱۶ - کلام پیر محمد - ادی - بند ۱۷ - کلام پیر عبدالعزیز بصره‌ئی..... ۱۰۶
- بند ۱۸ - کلام پیر ابراهیم جاف..... ۱۰۷
- بند ۱۹ - کلام پیر سلیمانی..... ۱۰۸
- بند ۲۰ - کلام پیر خالق اردیبا..... ۱۱۰
- بند ۲۱ - کلام پیر منصور شوشتری..... ۱۱۱
- بند ۲۲ - کلام پیر عیسی شقایق..... ۱۱۲
- بند ۲۳ - کلام پیر حیدر کل میدانی..... ۱۱۳
- بند ۲۴ - کلام پیر مالک گوران..... ۱۱۴
- بند ۲۵ - کلام پیر مامل ماهیدشتی..... ۱۱۶
- بند ۲۶ - کلام پیر ناصر بختیار - بند ۲۷ - کلام پیر..... ۱۱۷
- بند ۲۸ - کلام پیر خلیل موصلی..... ۱۱۸
- بند ۲۹ - کلام پیر جعفر کردستانی..... ۱۱۹
- بند ۳۰ - کلام پیر حمزه یری شاهی..... ۱۲۰
- بند ۳۱ - کلام پیر حسین استانبولی - بند ۳۲ - کلام پیر الیاس موریاسی..... ۱۲۱
- بند ۳۳ - کلام پیر فیروز هندی..... ۱۲۲
- بند ۳۴ - کلام پیر ایاز مغربی..... ۱۲۴
- بند ۳۵ - کلام پیر نگاه دارتانی..... ۱۲۵
- بند ۳۶ - کلام پیر قمر سرو قمانی..... ۱۲۶
- بند ۳۷ - کلام پیر نهباب کرمانی..... ۱۲۸
- بند ۳۸ - کلام پیر تیمور اورامانی..... ۱۲۹
- بند ۳۹ - کلام پیر رحمت بیشتی..... ۱۳۰
- بند ۴۰ - کلام پیر قباد دیوانه..... ۱۳۱
- بند ۴۱ - کلام پیر کاظم کنگاوری..... ۱۳۳
- بند ۴۲ - کلام پیر دانیال دالاهوئی..... ۱۳۳
- بند ۴۳ - کلام پیر صفر فلاجی..... ۱۳۶
- بند ۴۴ - کلام پیر موسی مبانه‌ئی..... ۱۳۷
- بند ۴۵ - کلام پیر سوره هندله‌ئی - بند ۴۶ - کلام پیر صادق مازندرانی..... ۱۳۸
- بند ۴۷ - کلام پیر نعمت تبردار..... ۱۴۰
- بند ۴۸ - کلام پیر دلاور دره‌شیشی..... ۱۴۱
- بند ۴۹ - کلام پیر حیات مامچینی - بند ۵۰ - کلام پیر قانون شامی..... ۱۴۲
- بند ۵۱ - کلام پیر حاتم حمدانی..... ۱۴۳
- بند ۵۲ - کلام پیر محمد شهرزوری..... ۱۴۵

۱۴۷	بند ۵۳ - کلام پیرناری اورامی
۱۴۹	بند ۵۴ - کلام پیر اسماعیل کوهلانی
۱۵۰	بند ۵۵ - کلام پیر نازدار خاتون شیرازی
۱۵۳	بند ۵۶ - کلام پیر نویمان شاهونی
۱۵۵	بند ۵۷ - کلام پیر طیار خراسانی
۱۵۷	بند ۵۸ - کلام پیر عنوان کعبه‌نی
۱۵۹	بند ۵۹ - کلام پیر احمد گنجی‌نی
۱۶۱	بند ۶۰ - کلام پیر احمد بر ساهی
۱۶۳	بند ۶۱ - کلام پیر نادر فرقه بابا‌قی
۱۶۵	بند ۶۲ - کلام پیر شهریار اورامی
۱۶۶	بند ۶۳ - کلام پیر محمود لرستانی
۱۶۸	بند ۶۴ - کلام پیر نیم‌الدین پارس‌ی
۱۶۹	بند ۶۵ - کلام پیر نکی توکانی
۱۷۰	بند ۶۶ - کلام پیر هاشم رزوی
۱۷۲	بند ۶۷ - کلام پیر میرزا رزینی
۱۷۳	بند ۶۸ - کلام پیر غیب‌ها
۱۷۴	بند ۶۹ - کلام پیر شمس‌الدین
۱۷۷	بند ۷۰ - کلام پیر عزیز بوندانه
۱۷۸	بند ۷۱ - کلام پیر فتح‌علی صابانی
۱۸۰	بند ۷۲ - کلام پیر رستم سو
۱۸۱	قره ۲ - کلام سلطان اسحاق
۱۸۲	قره ۳ - کلام پیر بنیامین - قره ۴ - کلام پیر میرزا
۱۸۳	قره ۵ - کلام سید مصطفی - قره ۶ - کلام سید
۱۸۴	قره ۷ - کلام سید ابوالوفاء
۱۸۵	قره ۸ - کلام سید شهاب‌الدین - قره ۹ - کلام سید حبیب - قره ۱۰ - کلام سید باویدی
۱۸۷	دره هفت‌تانه
۱۸۸	گفتنی‌ها
۱۹۰	دوندادون - اوزان اشعار سرانجام
۱۹۲	هفت‌تانه
۱۹۳	قربانی در سرانجام
۱۹۵	پادشاه جهان - خداوندگار و هفتن
۱۹۷	هفتن و امشاپندان
۱۹۸	سر سپردن - هفت خلیفه
۱۹۹	هفت خادم - هفت یار قول طاس
۲۰۰	هفت هفت‌توان - شصت و شش بنده کم‌رزین - چهل چهل‌تان
۲۰۱	نود و نه پیر شاهر - میر خسرو لرستانی
۲۰۲	سیمبرغ - اسب
۲۰۳	بازو شهاباز
۲۳۵	متن دوره هفت‌تانه از صفحه ۲۰۶ تا صفحه
۲۴۶	بند ۱ - کلام پیر بنیامین
۲۴۷	بند ۲ - کلام سلطان اسحاق
۲۴۸	بند ۳ - کلام بنیامین - بند ۴ - کلام سلطان اسحاق
۲۴۹	بند ۵ - کلام سلطان اسحاق
۲۵۰	بند ۶ - کلام بنیامین
۲۵۱	بند ۷ - کلام سلطان اسحاق

- بند ۸ - کلام بنیامین - بند ۹ - کلام سلطان اسحاق ۲۵۲
- بند ۱۰ - کلام بنیامین ۲۵۳
- بند ۱۱ - کلام سلطان اسحاق ۲۵۴
- بند ۱۲ - کلام خلیفه عزیز سلیمانی ۲۵۵
- بند ۱۳ - کلام خلیفه محمد ۲۵۸
- بند ۱۴ - کلام خلیفه شاه شاه ۲۶۰
- بند ۱۵ - کلام خلیفه شهاب الدین ۲۶۱
- بند ۱۶ - کلام خلیفه بایبر ۲۶۳
- بند ۱۷ - کلام خلیفه امیر ۲۶۵
- بند ۱۸ - کلام خلیفه جبار ۲۶۷
- بند ۱۹ - کلام شاه ۲۶۹
- بند ۲۰ - کلام بنیامین - بند ۲۱ - کلام داود ۲۷۱
- بند ۲۲ - کلام پیر موسی ۲۷۳
- بند ۲۳ - کلام مصطفی ۲۷۴
- بند ۲۴ - کلام رمز ۲۷۵
- بند ۲۵ - کلام شاه ابراهیم یوت ۲۷۷
- بند ۲۶ - کلام بابایادگار ۲۷۹
- بند ۲۷ - کلام سلطان اسحاق ۲۸۰
- بند ۲۸ - کلام سلطان اسحاق ۲۸۱
- بند ۲۹ - کلام بنیامین ۲۸۲
- بند ۳۰ - کلام سلطان اسحاق ۲۸۳
- بند ۳۱ - کلام پیر شهریار اورامی - بند ۳۲ - کلام پیرندرشا و ۲۸۴
- بند ۳۳ - کلام پیر رستم سو - بند ۳۴ - کلام پیر تقی ۲۸۵
- بند ۳۵ - کلام پیرنگار دارتانی - بند ۳۶ - کلام پیر محمد - رزوری - بند ۳۷ - کلام پیر اسماعیل کولانی ۲۸۶
- بند ۳۸ - کلام رمزیار ۲۸۷
- بند ۳۹ - کلام پیر موسی - بند ۴۰ - کلام داود - بند ۴۱ - کلام سلطان ۲۸۸
- بند ۴۲ - کلام بنیامین ۲۹۲
- بند ۴۳ - کلام بنیامین از قول مردان - بند ۴۴ - کلام داود ۲۹۳
- بند ۴۵ - کلام سلطان اسحاق - بند ۴۶ - کلام بنیامین ۲۹۵
- بند ۴۷ - کلام سید محمد ۲۹۶
- بند ۴۸ - کلام سید ابوالوفاء ۲۹۸
- بند ۴۹ - کلام سید مصطفی ۲۹۹
- بند ۵۰ - کلام سید میراحمد - بند ۵۱ - کلام سید شهاب الدین ۳۰۰
- بند ۵۲ - کلام سید حبیب شاه ۳۰۱
- بند ۵۳ - کلام سید باووسی ۳۰۳
- بند ۵۴ - کلام سید حبیب شاه ۳۰۴
- بند ۵۵ - کلام سید شهاب الدین ۳۰۵
- بند ۵۶ - کلام سید میراحمد - بند ۵۷ - کلام سید مصطفی - بند ۵۸ - کلام سید محمد ۳۰۶
- بند ۵۹ - کلام سید ابوالوفاء ۳۰۷
- بند ۶۰ - کلام سلطان اسحاق ۳۰۸
- دوره گلیم و کول ۳۰۹
- گفتنی ها ۳۱۰
- گلیم و کول ۳۱۱
- سرانندگان گلیم و کول ۳۱۳
- متن گلیم و کول از صفحه ۴۱۴ تا صفحه ۳۳۵

- بند ۱ - کلام سید میراحمد ۳۴۶
- بند ۲ - کلام سید مصطفی شهرزوری ۳۴۹
- بند ۳ - کلام سید محمد ۳۵۰
- بند ۴ - کلام سید ابوالوفاء ۳۵۲
- بند ۵ - کلام سید شهاب‌الدین ۳۵۴
- بند ۶ - کلام سید حبیب‌شاه ۳۵۵
- بند ۷ - کلام حاجی سید باویسی ۳۵۸
- بند ۸ - کلام سلطان اسحاق ۳۶۱
- بند ۹ - کلام سلطان اسحاق ۳۶۳
- بند ۱۰ - کلام پیر داود ۳۶۵
- بند ۱۱ - کلام سلطان اسحاق - بند ۱۲ - کلام سید میراحمد ۳۶۶
- بند ۱۳ - کلام پیر داود - بند ۱۴ - کلام سید میراحمد ۳۶۷
- بند ۱۵ - کلام پیر داود - بند ۱۶ - کلام پیر بنیامین ۳۶۸
- بند ۱۷ - کلام سلطان اسحاق ۳۶۹
- بند ۱۸ - کلام پیر دام ۳۷۲
- بند ۱۹ - کلام سلطان اسحاق ۳۷۳
- بند ۲۰ - کلام سید ۳۷۵
- بند ۲۱ - سرود هوسیه - بند ۲۲ - کلام سلطان اسحاق ۳۷۶
- بند ۲۳ - کلام سلطان اسحاق ۳۷۷
- بند ۲۴ - کلام گلیم به دوش (پیر بنیامین) - بند ۲۵ - کلام سید میراحمد ۳۸۰
- بند ۲۶ - کلام سلطان اسحاق ۳۸۲
- بند ۲۷ - کلام سلطان اسحاق ۳۸۴
- بند ۲۸ - سرود هورز ۳۸۵
- بند ۲۹ - کلام سلطان اسحاق ۳۸۶
- دوره چهلتن ۳۸۸
- گفتنی‌ها ۳۸۹
- روشنائی و تاریکی - چهلتن ۳۹۰
- سرایندگان دوره چهلتن - پردیور ۳۹۱
- متن دوره چهلتن از صفحه ۳۹۴ تا صفحه ۳۹۳
- بند ۱ - کلام پیر بنیامین - بند ۲ - کلام پیر داود ۳۹۴
- بند ۳ - کلام پیر موسی ۳۹۵
- بند ۴ - کلام رمزبار ۳۹۷
- بند ۵ - کلام مصطفی داودان - بند ۶ - کلام یارزوده‌بام ۳۹۸
- بند ۷ - کلام روچیار ۳۹۹
- بند ۸ - کلام سلطان اسحاق ۴۰۰
- بند ۹ - کلام پیر بنیامین ۴۰۱
- بند ۱۰ - کلام پیر داود - بند ۱۱ - کلام مصطفی داودان ۴۰۲
- بند ۱۲ - کلام سلطان اسحاق ۴۰۳
- بند ۱۳ - سرود دمام ۴۰۴
- بند ۱۴ - سرود شسام ۴۰۵
- بند ۱۵ - سرود قاموس ۴۰۷
- بند ۱۶ - سرود اژدر ۴۰۸
- بند ۱۷ - سرود انور ۴۰۹
- بند ۱۸ - سرود گوهر ۴۵۰
- بند ۱۹ - سرود نگیل ۴۵۱

۴۵۲	بند ۲۰ - سرود مسکین
۴۵۳	بند ۲۱ - سرود مومن
۴۵۴	بند ۲۲ - سرود سفیر
۴۵۵	بند ۲۳ - سرود کبیر
۴۵۶	بند ۲۴ - سرود ناری
۴۵۷	بند ۲۵ - سرود سابق
۴۵۸	بند ۲۶ - سرود قانون
۴۵۹	بند ۲۷ - سرود حیات
۴۶۰	بند ۲۸ - سرود لاهی
۴۶۱	بند ۲۹ - سرود پیشنگ
۴۶۲	بند ۳۰ - سرود اورنگ
۴۶۳	بند ۳۱ - سرود نژادی
۴۶۴	بند ۳۲ - سرود شمال
۴۶۵	بند ۳۳ - سرود سیفال
۴۶۶	بند ۳۴ - سرود خزان
۴۶۷	بند ۳۵ - سرود آذر
۴۶۸	بند ۳۶ - سرود خونجی
۴۶۹	بند ۳۷ - سرود مستی
۴۷۰	بند ۳۸ - سرود غازی
۴۷۱	بند ۳۹ - سرود وردی
۴۷۲	بند ۴۰ - سرود نشان
۴۷۳	بند ۴۱ - سرود چرگا
۴۷۴	بند ۴۲ - سرود سقا
۴۷۵	بند ۴۳ - سرود مرزی
۴۷۶	بند ۴۴ - سرود بیا
۴۷۷	بند ۴۵ - سرود طوار
۴۷۸	بند ۴۶ - سرود صراف
۴۷۹	بند ۴۷ - سرود سرور - بند ۴۸ - سرود حریر
۴۸۰	بند ۴۹ - سرود ترفیق
۴۸۱	بند ۵۰ - سرود رزتاب
۴۸۲	بند ۵۱ - سرود قندیل
۴۸۳	بند ۵۲ - سرود شمیل - بند ۵۳ - سرود شمیل
۴۸۵	بند ۵۴ - کلام سلطان اسحاق
۴۸۶	بند ۵۵ - کلام پیر بنیامین - بند ۵۶ - کلام پیر موسی
۴۸۷	بند ۵۷ - کلام پیر داود
۴۸۸	بند ۵۸ - کلام رمزیار - بند ۵۹ - کلام مصطفی داودان
۴۸۹	بند ۶۰ - کلام سلطان اسحاق
۴۹۰	دوره عابدین
۴۹۱	گفتنی ها
۴۹۲	مندرجات دوره عابدین
۵۲۱	متن دوره عابدین از صفحه ۴۹۵ تا صفحه
۵۲۲	بند ۱ - سرود عابدین
۵۲۳	بند ۲ - سرود عابدین
۵۲۴	بند ۳ - سرود عابدین
۵۲۵	بند ۴ - سرود عابدین

۵۲۶	بند ۵ - سرود عابدین
۵۲۷	بند ۶ - سرود عبادین
۵۲۸	بند ۷ - سرود عابدین
۵۲۹	بند ۸ - سرود عابدین
۵۳۰	بند ۹ - سرود عابدین
۵۳۱	بند ۱۰ - سرود عابدین
۵۳۲	بند ۱۱ - سرود عابدین
۵۳۳	بند ۱۲ - سرود عابدین
۵۳۴	بند ۱۳ - سرود عابدین
۵۳۵	بند ۱۴ - سرود عابدین - بند ۱۵ - سرود عابدین
۵۳۶	بند ۱۶ - سرود عابدین
۵۳۷	بند ۱۷ - سرود عابدین
۵۳۸	بند ۱۸ - سرود عابدین
۵۳۹	بند ۱۹ - سرود عابدین
۵۴۰	بند ۲۰ - سرود عابدین
۵۴۱	بند ۲۱ - سرود عابدین
۵۴۲	بند ۲۲ - سرود عابدین
۵۴۳	بند ۲۳ - سرود عابدین
۵۴۴	بند ۲۴ - سرود نرگس خانم
۵۴۵	بند ۲۵ - سرود نرگس خانم - بند ۲۶ - سرود نرگس خانم
۵۴۷	بند ۲۷ - سرود نرگس خانم - بند ۲۸ - کلام سلطان اسحاق
۵۴۸	بند ۲۹ - کلام پیر داود - بند ۳۰ - سرود عابدین
۵۴۹	بند ۳۱ - کلام پیر داود - بند ۳۲ - کلام سلطان اسحاق
۵۵۰	خرده سرانجام
۵۵۱	گنجینه ها
۵۵۲	نامگذاری طفل
۵۵۵	آداب جوشستن و سرسپردن
۵۵۸	کلام سلطان اسحاق
۵۶۰	ازدواج
۵۶۲	کلام پیر موسی
۵۶۵	جمع و جمعخانه
۵۶۷	کلام سلطان اسحاق
۵۶۹	نذر و نیاز و قربانی
۵۷۰	روژه مخصوص یارسان
۵۷۳	ارکان مسلک یارسان
۵۷۴	آداب غسل
۵۷۵	آداب تیمم
۵۷۶	آداب غسل میت
۵۷۹	دره البیضاء و پیمان ازلی
۵۸۰	دوره های قبل از سلطان اسحاق
۵۸۱	فهرست اصطلاحات مذهبی و عرفانی
۶۰۰	فهرست آیات قرآن کریم و احادیث خاتم الانبیاء
۶۰۲	فهرست مأخذ و منابع
۶۰۷	فرهنگ گورانی
۶۳۴	فهرست لغت های عربی
۶۳۷	فهرست اعلام

مقدمه چاپ دوم

از کتاب‌ها و نوشته‌هایی که از قرون گذشته در اورامان بجای مانده، چنین پیدا است که در اوائل اسلام این منطقه بیش از مناطق دیگر کشورمان مردم متفکر داشته است. کتاب حاضر که کلام خزانه یا سرانجام نام دارد، نمونه برجسته‌ای است از افکار مردم متفکر آن زمان و می‌توان گفت که تحقیق در مورد این کتاب، باعث ارتقای جان و روان می‌شود.

سرانجام به معنی عاقبت و آخر کار است و شامل کلیه متونی است که سلطان اسحاق (۷۹۰ - ۸۱۵ هجری) و یارانش در قرن هشتم هجری پدید آورده‌اند. این متون شامل سروده‌های بسیر و نیایش‌ها و ادعیه و آداب و رسوم مذهبی و مسلکی است و همچنین شامل قربانی‌ها و نذر و نیازها می‌باشد و بیشتر مطالب آن را سینه به سینه حفظ کرده‌اند و کلام خوانان آن را برای مردم بازگو می‌کنند.

سروده‌های این کتاب دهه بانهشت هجائی و شش هجائی است و به گویش گورانی سروده شده که یکی از گویش‌های کهن کردی است که در گذشته آن را فهلویات می‌نامیدند و با زبان‌های باستانی آوستائی و پارسی‌ایران و سانسکریت و پهلوی و فارسی کنونی بخوبی هماهنگی و همانندی دارد و اکرون نیز مردم اورامان و برخی از طوایف کرد با آن گفتگو می‌کنند.

این کتاب که مهمترین و مقدس‌ترین کتاب یارانه (ال حق) است، بر مبنای دوندادون یا تجلی ارواح بر اندام‌ها سروده شده که این جهان را معینی از جهان دیگر می‌داند و مردمان این جهان را به منزله سایه‌های جهان دیگر به‌شمار می‌آورد و روح را مربوط به جهان دیگر می‌پندارد، و چنین وانمود می‌کند که آنچه را ما در این جهان می‌آموزیم، در حقیقت یادآوری چیزهائی است که در گذشته می‌دانسته‌ایم، زیرا روح در جهان برتر موجود بوده و بدن به منزله پرده‌ای است که بر روی آئینه‌ای آویخته شده باشد، و مانع از تابش نور است و این پرده بر اثر ریاضت نفس و سیر و سلوک معنوی برطرف می‌شود و بنا بر این انسان باید همیشه در سیر و سلوک و ریاضت باشد تا کمال مقصودش حاصل شود.

کلام خزانه به معنی کلام فیوضات الهی است، زیرا خزانه به معنی گنج‌خانه و یا جائی است که اموال و نقود را در آن نگهداری می‌کنند، و در اصطلاح یارسان، مراد خزانن و

منبع فیوضات الهی است که فرمودند: هنده مفاتیح الغیب و این کلمه در خود کلام‌های اهل حق مکرر استعمال شده است چنانکه گوید:

xazânay ghayban yârân î kocha

خزانه غیبین یاران ای کوچه

gird âmâda bân pare aw rocha

گرد آماده بان پری او روچه

manbêI fayzan kalâmi yârî

منبع فیض کلام یاری

na lây xâwandkâr âmâ wa dyârî

نه لای خاوندکار آما و دیاری

یعنی: ای یار! این کلام از خزانه غیب است، همگی برای روز موعود آماده شوید، منبع فیض است کلام یاری (یارسان)، از سوی خداوندگار به ارمغان آمده است.

با انتشار متن‌های گوناگونی از طرف نگارنده که قبلاً آنها را جزو اسرار مگو می‌پنداشتند و با تفسیر و حل تعیبات و اشارات پیچیده این متون، اینک بسیاری از اسرار یارسان بازگو شده است؛ زیرا متون باره آن در گذشته پنهان نگهداشته می‌شود و دسترسی بدان دشوار بود و هنوز هم تحقیق زیادی در این باره نشده است. این متون از لحاظ زبان‌شناسی و ریشه‌های اساطیری و باورهای آئینی بسیار حائز اهمیت است.

کتاب کلام خزانه که شامل شش بخش به نام‌های ذیل است: بارگه‌بارگه، دوره هفتوانه، گلیم و کول، دوره چهلتن، دوره هابدین، خرد سرانجام، مطالب آن در قرن هشتم هجری نوشته شده است و مندرجات آن عبارتست از نیش‌دهندگان و تکالیف انسان در جهان و اسطوره‌های مذهبی و ملی که اینک متن آن را همراه با ترجمه فارسی به انضمام حاشیه‌ها و تفسیرها و یادداشت‌های زبان‌شناسی و فرهنگ لغات گورانی ترجمه می‌نمایم.

بخش نخست کتاب، بارگه‌بارگه نام دارد که آن را هفتاد و دو روز در قرن هشتم هجری به گویش گورانی سروده‌اند و دارای هفتاد و دو بند یا فصل است و به سه بخش قسمت کلام خزانه یا سرانجام به‌شمار می‌رود، و در گذشته، مرشدان و پیران اهل حق آن را در مراسم دینی در جمخانه‌ها می‌خواندند و حضار هم تکرار می‌کردند. واژه هفتاد و دو در میان کردان یارسان مقدس است چنانکه کمربندی که در گذشته پیران اهل حق به کمر می‌بستند، شامل هفتاد و دو نخ بود.

بیشتر مطالب کتاب، عرفانی و فلسفی است و این نتیجه اندیشه دانشمندان و متفکران آن سامان بوده که در قرن هفتم و هشتم جری می‌زیسته‌اند، و چنین برمی‌آید که آنان طرفدار

فلسفه اشراق بوده‌اند، فلسفه‌ای که شیخ شهاب‌الدین سهروردی (۵۴۹ - ۵۸۷ هجری) در دوره اسلامی آن را بیان کرده است؛ همان فلسفه‌ای که افلاطون (۴۳۰ - ۳۴۷ ق م) ابراز کرده بوده و طرفدار و پیرو سلوک معنوی و مجاهدت بود.

این کتاب که اینک پس از چند سال زحمت به دست خوانندگان می‌رسد، برای پژوهندگان و پویندگانی که در زمینه ادیان و راه و روش‌های آئینی و اساطیری تحقیق می‌کنند، راهنمای خوبی است که امیدوارم مورد استفاده قرار گیرد.

و من الله التوفیق و علیه التکلان

تهران - فروردین‌ماه ۱۳۷۴

صدیق صفی‌زاده (بوره‌که‌ئی)

www.ketab.ir